

*Богдан Стојановић**

ПРОБЛЕМ КОНВЕРЗИЈЕ МОЋИ У ПОЛИТИЦИ: ОД РЕСУРСНОГ ДО РЕЛАЦИОНОГ КАРАКТЕРА

*„Тамо где је живот, тамо је и воља за моћ“
Фридрих Ниче*

Сажетак

Аутор ће у раду анализирати различита одређења моћи у политичкој теорији кроз призму проблематике конверзије моћи као капацитета у релациону моћ. Рад ће покушати да одговори на питања попут: „да ли је неиспољена моћ уопште моћ?“, „како измерити искоришћеност капацитета за моћ“, „постоје ли универзалне стратегије конверзије моћи?“. Неопходна је проблематизација самог појма моћи који је углавном узиман као задат без правог увида у његову суштину. Постојеће теоријске апорије око суштине и обухвата појма моћи у политици, аутор ће покушати да надигне детаљном обрадом категорија моћи и издвајањем најадекватнијег схватања као постамената овог рада. Иако су теоретичари политике до сада били врло активни у анализирању моћи, силе, насиља, власти и других сродних појмова, нису много одмакли у разумевању феномена конверзије потенцијалне у реализирајућу моћ. Чини се, уз пар изузетака, да до сада није много речено на тему стратегија конверзије моћи у (међународној) политици. У раду ће бити речи о таквим стратегијама (не)употребе „тврдог“ и „меког“ вида

* Докторант на Факултету политичких наука у Београду; Министарство правде и државне управе; bogdan.stojanovic@uiks.gov.rs

моћи, уз анализу релативно новог концепта „пааметне“ моћи. Аутор ће покушати да изнедри одговоре на питања која задају наведени феномени или макар утврди курс и прави пут у трагању за истим. Циљ рада се огледа у давању „наочара“ кроз које ће поглед на политику, где је моћ централна категорија, бити далеко јаснији.

Кључне речи: моћ, политика, сила, стратегија, конверзија, контекст, перцепција, понашање, интерес.

Увод

О моћи је до сада речено много, али још увек тај појам представља непознаницу како за оне који се баве науком, тако и за доносиоце политичких одлука. Тешкоћа у разумевању онтологије моћи представља препреку за даље анализе које захтевају употребу тог појма, и које га неретко узимају као нешто задато чију суштину није потребно пропитивати. На овом месту, учинићемо управо супротно. Вршићемо проблематизацију појма моћи како бисмо дошли у прилику да обрађујемо нешто чему теоретичари и практичари политике не придају довољан значај, а то је конверзија моћи из потенцијалне у релациону. Одговор на ово питање, представља окосницу рада и у ту сврху ћемо анализирати суштину, одређења, исходишта, функције, видове и начине мерења моћи, а све да бисмо схватили шта представљају стратегије конверзије моћи.

Егзистенција и есенција моћи

„Моћ је као и љубав, много лакше искусити него дефинисати или измерити.“¹ Заиста, то је један од феномена чије постојање и последице сви осећају али се мањи број људи упушта у разумевање онтологије моћи. Готово да нема друштвене научне дисциплине која се не бави овим појмом, али једино у политици и политичкој теорији моћ заузима централну категорију и место на трону предмета изучавања. Моћ је *conditio sine qua non* политике, нешто попут енергије у физици.² Ипак, енергија је константа коју можемо измерити

1 Џозеф Нај, *Како разумевати међународне сукобе*, Стубови културе, Београд, 2006, стр. 92

2 Citirano u: Dacher Keltner, Cameron Anderson, Deborah Gruenfield, „Power,

док је моћ увезана за променљиве људске односе. Именица моћ проистиче од глагола „моћи“ што значи бити кадар или способан. Моћан човек је онај коме се нешто може (моћник).

Дакле, ми знамо да моћ постоји али истовремено нисмо сигурни шта је биће моћи. Први политички философ који се озбиљно бавио овом проблематиком био је Томас Хобс, за кога је највећа моћ државна (ауторитас), која се устројила друштвеним уговором чиме су се људи одрекли сопственог суверенитета у корист врховне власти (моћи). Хобс изједначава појмове власти и моћи, сматрајући да је политичка моћ тј. власт доминирајућа у односу на остале форме, и чија је функција да обезбеди опстанак како државе, тако и њених становника.³ „Највећа од људских моћи је она која се састоји од моћи највећег броја људи...таква је моћ државе...“⁴ Безбедност уместо слободе, представља основно начело овако схваћене есенције моћи. Власт је ипак само видљива и институционализована страна политичке моћи која укључује далеко више.

Неки аутори истичу значај економске моћи, сматрајући да се основа сваке политичке, заправо налази у економској моћи.⁵ Евидентно је да постоји нераскидива веза између политичке и економске моћи, али се не може тврдити да је процес исхођења једносмеран и да увек тече од економске према политичкој сфери. Неретко је политика основ за стицање економског богатства носилаца политичке моћи. Србија је можда веберовски идеални тип спреге економске и политичке моћи, где тајкуни индиректно утичу на политику контролом и усмеравањем политичара или директно када сами постају политичари.

Политичка моћ према Симеуновићу представља „могућност да се формалним и неформалним утицајем у сфери политике утиче на кључне токове развоја друштва, испољена кроз односе надређености и подређености“.⁶ Хана Арент тврди да моћ није својство појединца већ припада друштвеној групи и различита је од појмова силе и насиља.⁷ Сила је са-

Approach, and Inhibition“, *Psychological Review*, Vol. 110, No. 2, 2003, p. 265

3 Thomas Hobbes, *Levijatan*, Naklada Jasenski i Turk, Zagreb, 2004, str. 66

4 Исто

5 Драган Симеуновић, *Увод у политичку теорију*, Институт за политичке студије, Београд, 2009, стр. 99

6 Исто

7 Цитирано у: Милан Магић, ур., *Енциклопедија политичке културе*, Савре-

мо средство испољавања моћи, док је насиље активност којом се реализује моћ. Сила према томе представља средство као статичан појам, док је насиље више процесуалне природе јер укључује активизам (коришћење средстава моћи).⁸ Ипак, разлика између ова два појма се замагљује у случају претње силом која представља чин делања, и истовремено неупотребљену силу изједначава са актом психолошког насиља.⁹ Сила је појавност моћи тј. њен видљиви део. Насиље је често акт немоћи. Тамо где постоји моћ, није потребно посезати за насиљем, и обрнуто. Моћ и насиље су, дакле, супротстављени јер је насиље (активна употреба силе) одраз немоћи. Замислите диктатора попут Стаљина, Пола Пота или Мао Цедунга који апсолутно располаже монополем физичке силе, способном да истреби милионе својих поданика, али истовремено није способан да у одређеним ситуацијама оствари постављене циљеве. Моћ није само способност да се неко уништи или затвори, већ да се неко натера, принуди или приволи да се понаша на одређени начин. Лакше је истребити милион људи, него их усмерити да раде у циљу реализације интереса поседника моћи. Ту лежи кључни проблем јер употреба силе тј. насиље не може увек убедити објект моћи да се понаша на жељени начин. Стога, иако су сродни, није оправдано изједначавати ове појмове.

Карл Шмит је сматрао како је моћ објективна категорија која поседује сопствено значење у односу на носиоце моћи.¹⁰ То значи да есенција моћи није нужно везана за субјект тј. носиоца већ да моћ поседује одређену врсту властите самосвести. Међутим, моћ је увек везана за свог поседника и без њега не постоји. Она не може егзистирати у чистом облику, мимо поседника и објекта према коме је усмерена. Моћ може обузети свог поседника и на неки начин овладати њиме, али ипак се једино реализује кроз његове акције. Дакле, нема моћи без моћника.

Позната је дефиниција моћи од стране Макса Вебера који каже да моћ подразумева коришћење „сваке шансе

мена администрација, Београд, 1993, стр. 686. Више о томе у: Hannah Arendt, *On violence*, Alen Lane, The Penguin Press, London, 1970

8 Драган Симеуновић, *Увод у политичку теорију*, нав.дело..., стр. 99-100

9 Исто

10 Цитирано у: Часлав Копривица, „Онтологија моћи између феноменологије и генеалогije“, *Социолошки преглед*, број 1, 2010, стр. 39-40

да се сопствена воља спроводи у оквиру једног друштвеног односа, макар и против отпора и без обзира на чему се та шанса темељи“.¹¹ Подразумева се, дакле, наметање воље другогме што укључује одређену активност. Моћ није пасивна јер увек делује и усмерена је према објекту моћи. Без спровођења моћникове воље и без објекта она не постоји. У том односу субјект-објект постоји ограничена количина моћи, те се може рећи да увећавањем моћи једних узрокује умањење моћи других. То је схватање моћи као збир нула тј. неко је моћан онолико колико је други немоћан.¹² Следствено томе, појмови моћи и слободе су у колизији јер моћник („онај коме се може“) има вишак слободе у односу на „оног коме се не може“. Ипак, никада није могуће потпуно укинути нечију слободу (нпр. слободу мисли), те апсолутна моћ није реална. Најнеслободнији човек има одређену моћ коју није могуће искоренити. Дакле, апсолутна моћ не постоји, осим код Бога.¹³

Неки су одређивали моћ као могућност промене (Аристотел),¹⁴ као надмоћ (Ниче),¹⁵ као комуникацијски медиј или језик који сви разумеју (Луман)¹⁶. Неки су сматрали да је знање еквивалент моћи (Бекон)¹⁷ или да је моћ способност да се добије оно што се жели (Болдинг).¹⁸

Постоје бројна друга дефинисања моћи која на овом месту нећемо даље обрађивати. Битно је нагласити да су сва она релативно мањкава и да ниједна дефиниција не може

11 Цитирано у: Драган Симеуновић, *Увод у политичку теорију*, нав.дело..., стр. 99

12 Схватање Рајта Милса. Видети: Милан Матић, ур., *Енциклопедија политичке културе*, нав.дело..., стр. 686

13 Часлав Копривица, „Онтологија моћи између феноменологије и генеалогиче“, нав. дело..., стр. 44

14 Цитирано у: Милан Матић, ур., *Енциклопедија политичке културе*, нав.дело..., стр. 685

15 Цитирано у: Драган Симеуновић, *Теорија политике*, Удружење „Наука и друштво“, Београд, 2002, стр. 145

16 Цитирано у: Милан Матић, ур., *Енциклопедија политичке културе*, нав.дело..., стр. 687

17 „Људско знање и људска моћ се сусрећу у једном“. Видети: Francis Bacon, *The Novum Organum*, Part I, Aphorism III, 2008, p.8 (преузето са: <https://resources.oncourse.iu.edu/access/content/group/800abd97-71ef-49fe-800e-37a7e411eea3/Bacon,%20Novum%20Organum.pdf>)

18 Kenet E. Boulding, *Three Faces of Power*, Sage, London, 1989, p. 15

истовремено бити довољно прецизна и свеобухватна, те ниједна од њих не може бити стопроцентно способна да објасни суштину моћи. Изгледа у ком год смеру развијали анализу, увек се изнова враћамо на прву реченицу овог поглавља која говори о томе да је моћ истовремено феномен који можемо искусити али га никада до краја не можемо спознати и разумети.

За даљу анализу предмета овог рада битно је истаћи три ствари. Прво, моћ не постоји мимо субјекта и објекта. Друго, нема моћи без реализације неког циља или интереса тј. без спровођења моћникове воље. Треће, апсолутна моћ није могућа, те следствено томе сваки човек поседује макар зрнце моћи.

У раду је с намером коришћена синтагма „моћ у политици“, а не „политичка моћ“ јер се чини исправнијом и адекватнијом у приказивању комплексности појма. Наиме, политичка моћ је ужег смисла и неретко се ограничава на моћ носиоца политичке власти (позиције) или опонената тој власти (опозиције), било кроз институције државе, партије, разне неформалне и формалне групе. Моћ у политици је инклузивнији појам јер наглашава централну позицију политике али се при том не ограничава искључиво на политичку моћ по себи, већ укључује и друге „моћи“ којима је сврха остварење политичких циљева. Тешко је одвојити неодвојиво јер постоји чврста веза између политичке, економске, војне, информационе, па чак и духовне моћи. Чини се да је целокупна моћ, која проистиче из различитих исходишта (углед, богатство, знање, статус, располагање силом итд.), данас мобилисана у служби реализације политичких циљева јер је политичка заједница тј. држава још увек најзначајнија и најдоминантнија форма заједнице. Стога ћемо такву моћ одредити као „моћ у политици“.

Моћ је циљ сваког човека и државе. Свако од нас тежи различитим формама моћи, било да је реч о новцу, политичком утицају, знању, статусу, информацијама, физичкој снази итд. Слично је и са државама које теже што већем утицају у међународној политици, територијалним проширењима, контроли већег броја људи и ресурса. Човек, као „моћно“ биће жели да увећа моћ којом располаже. Тежња ка моћи је најјача потреба у човековом бићу, јача чак и од сексуалног

нагона јер представља компензацију свеprisутног осећања инфериорности. Оно што човека подстиче да складишти више него што му је потребно, а то је сигурна смрт, чини да се тај нагон изгуби. Дакле, човек вољу за моћ губи искључиво смрћу. Мада није прост збир људских интеракција, држава не постоји изван људи и такође поседује константан нагон за моћи. Код појединих држава које теже светској хегемонији тај нагон је израженији. Главни проблем представља дискрапанца између нагона и капацитета јер када држава жели да уграби више моћи него што је способна, онда се дугорочно налази у озбиљном проблему.

Следеће питање које морамо поставити односи се на исходиште моћи тј. одакле она извире. Амерички политиколог, Роберт Дал, је проширио Ласвелову листу извора моћи на којој се налазе: углед, честитост, просвећеност, морална исправност, наклоност, вештина, богатство, благостање, и придодео: информације, популарност, бирократско знање, контролу над радним местима, али и моћ као извор моћи.¹⁹ Иако ове листе извора пружају добру полазну основу за анализу, врло је тешко њима обухватити сва, па чак и већину, исходишта моћи у политици и друштву, нарочито у међународном систему држава и транснационалних аранжмана.

Утврдили смо да је моћ циљ коме људи теже али шта је циљ досегнуте моћи тј. моћника. У последњој инстанци моћ је ипак само средство за остварење других циљева те нема ларпурларистичке „моћи ради моћи“, јер као што смо споменули крајњи циљ сваког човека је да превазиђе своју инфериорност. Дакле, човек тежи моћи због „вишег циља“, а крајњи је саткан у његовом крхком бићу. Политичар може тежити моћи да би остварио личне циљеве попут економске користи, статуса или угледа који омогућавају лакши приступ појединим добрима. Истина је да у појединим ситуацијама људи теже политичкој моћи да би компензовали неке личне фрустрације или неуспехе било да је реч о томе што нису били популарни у средњој школи или што нису имали претерано успеха код жена. Разлози за сталну тежњу ка моћи могу бити многобројни и према категорији могли бисмо их поделити на

19 Robert Dahl, *Toward Democracy: A Journey, Reflections: 1940-1997*, Institute of Governmental Studies Press, University of California, Berkeley, 1997, pp. 834-835,

индивидуалне, групне и друштвене циљеве. Трећа врста је најређа у политичкој пракси, мада постоје и они који моћи теже ради остварења визије „општег добра“, што заправо и јесте права сврха политике.

Компензаторска функција тј. сврха моћи је само једна од многих, а поред ње људи и државе могу тежити моћи како би извршили или спречили одређену друштвену промену, како би подстакли интеграцију или дезинтеграцију неког политичког или друштвеног ентитета, могу јој тежити ради контроле или легитимизације одређених поступака. Бројне су функције моћи али се чини да је у самом језгру категорија „интереса“. Питер Галбрајт је исправно закључио да уз моћ увек иде интерес и да моћ заправо представља способност појединца или групе да своје интересе наметну другима.²⁰ Интереси су најразличитији, али онај примарни се односи на „самоодржање“ било појединца, групе или државе. Хобс је био у праву када је говорио да се основна функција моћи састоји у омогућавању опстанка државе и појединаца. Мета-интерес је гола егзистенција док га сви остали прате и служе му. Дакле, моћ је истовремено и циљ и средство за реализацију интереса поседника моћи, првенствено примарног који се односи на самоодржање, а потом и секундарних било да је реч о индивидуалним, групним, државним, регионалним или глобалним интересима дефинисаних од стране моћника.

Тема која посебно заокупља пажњу тиче се питања има ли моћи без намере тј. постоји ли ненамеравана моћ. Примера ради, када је Алберт Ајнштајн 1905. године формулисао чувену једначину $E = mc^2$, он свакако није имао намеру да успостави парадигму за изум најдеструктивнијег оружја које је човечанство икада видело. Његове идеје су промениле свет и створиле равнотежу страха од тоталног уништења, али Ајнштајн није имао намеру да створи такву ситуацију. Да ли је он у овој ситуацији моћан тј. постоји ли случајна моћ? Рекли смо да моћ подразумева наметање воље и реализацију постављених циљева, што подразумева умишљај да се нешто постигне. Према томе, намера је неодвојиви део моћи као способности да се добије оно што се жели.²¹ Ипак,

20 Цитирано у: Милан Матић, ур., *Енциклопедија политичке културе*, нав. дело..., стр. 686

21 Више о намерама и моћи у: Peter Morriss, *Power: A Philosophical Analysis*, 2nd ed., Manchester University Press, Manchester, UK, 2002, pp. 25-28

ако моћ схватимо шире као неку врсту узрока, онда би се под тим појмом могла сврстати и ненамеравана моћ тј. када се узрокује нешто за шта није постојала намера носиоца узрока (моћника). Питање које се намеће јесте да ли је само крстарећа ракета која погоди жељени циљ одраз моћи, док она која промаши и погоди цивилну мету без намере да се то учини, то није? Последица деловања (у овом случају кроз средство силе) је подједнака, с тим што у првом случају постоји намера да се погоди баш тај циљ док је у другом случају колатерална штета случајно узрокована. Ипак, моћ се не може схватити шире као узрок, већ је она увек узрок са намераваним последицама. Моћан је онај који постиже жељени исход, док се узроковани ненамеравани исходи морају издвојити. Такође, потребно је разликовати моћ и утицај у ситуацијама када неко утиче без намере, јер моћ не може постојати без намере за разлику од утицаја. Тако бисмо у случају крстареће ракете која погоди ненамеравани циљ могли рећи да се ради о употреби силе, или за Ајнштајнове идеје које су довеле до ненамераваног исхода, можемо рећи да је реч о врсти утицаја. Србија, као било која друга држава, мора имати намеру да реализује интересе. За то јој је потребна одређена количина ресурса моћи, о чему ће тек бити речи.

Осим без намере (воље), моћи нема без узрока. Такође нема дејства моћи у случају поклапања жељених исхода одређеног актера (држава, група, појединац) са деловањем моћника, а да тај актер није узроковао жељени исход. Једноставно, ако ми желимо да се нешто догоди и то се догоди без да смо ми деловали тј. узроковали такав исход, не може бити говора о нашој моћи. Наше воље су се само поклопиле са вољом моћника. Политичар „Б“ жели да смени директора јавног предузећа али нема довољно моћи да то учини. Уколико политичар „А“ смени директора без деловања политичара „Б“, намера је испуњена. Нема говора о моћи политичара „Б“, иако постоји отворена могућност за оно што Томас Хобс назива перцепцијом моћи. То значи да политичар „Б“ може презентовати као да је баш он узроковао жељени исход, и уколико други поверују у то, онда се може рећи да је он доживљен као моћнији него што то заиста јесте. Перцепција моћи је веома значајна јер се моћ кроз друштвену интеракцију субјективизује.

Ми смо заправо моћни, онолико колико други мисле да јесмо.²² Ако се други понашају у складу са нашим преференцијама и намерама мислећи да имамо моћ да их приволимо да се тако понашају (иако немамо), онда смо постигли циљ као да заиста јесмо толико моћни. Могућа је и обрнута варијанта, а то је када потценимо одређеног моћника и понашамо се на начин супротан његовој вољи, мислећи да није довољно моћан да нас приволи на деловање у складу са његовим преференцијама. Перцепција моћи је значајна у политичкој пракси јер отвара могућност онима који су вешти да остваре своје циљеве приказујући себе необјективно. Али, и то је моћ. Та вештина да другог натерамо да нас перципира моћнијим него што објективно јесмо, такође представља врсту моћи. Чини се да долазимо до зачараног круга јер је и сама перцепција у одређеној мери узрокована деловањем моћи. Иако често изједначаван са силом, утицајем, насиљем, ауторитетом и другим категоријама, још једном се показало да је моћ специфичан и потпуно аутархичан појам који не може постојати без намере о исходу и без узрока тј. акције (деловања). Следствено томе, закључујемо да моћ никада није пасивна, што отвара нову тему за расправу о природи моћи пре и после акције.

Ресурс или резултат: моћ „ex ante“ vs моћ „ex post“

Џон Лок је говорио да је моћ искључиво релациони појам јер када се о њему говори, увек постоји однос према „другом“.²³ Роберт Дал је такође тврдио да је моћ појам који постоји искључиво у односу према људима (искључујући однос према природи).²⁴ Моћ постоји увек наспрам неког, што значи да је релација инхерентна суштини овог појма. Видели смо да је тешко, ако не и немогуће, у потпуности схватити шта је моћ *per se*. Једини модус разумевања лежи у анализи последица које узрокује моћ. То значи да неиспољена моћ ни-

22 Више о перцепцији моћи у: Драган Симеуновић, *Теорија политике*, нав. дело..., стр. 147

23 Часлав Копривица, „Онтологија моћи између феноменологије и генеалогиче“, нав. дело..., стр. 37

24 Robert Dahl, *Toward Democracy: A Journey, Reflections: 1940-1997*, нав. дело..., р. 852

је никаква моћ. Из тога можемо закључити да неко ко поседује ресурсе моћи (новац, силу, статус и сл.), није моћан све док не почне да конвертује те ресурсе из потенцијала у деловање. Према томе, држава која поседује велику војну силу, није моћна ако ту силу не користи директно или индиректно. Политичар, који ужива углед и има потенцијал да победи на изборима, није моћан све док не мобилише ресурсе којима располаже и усмери их ка освајању власти. Све док пасивно располаже ресурсима без намере да реализује циљеве, нема говора о моћи.

Моћ „ex ante“ тј. пре акције и није права моћ. Схватање моћи као ресурса поставља бројна ограничења. Што више ресурса, то више моћи, према овом схватању. То једноставно није тачно јер потенцијал и резултат стоје на супротним странама, што се види у случају Србије који приказује дискрапанцу између ресурса моћи и остварених циљева. Иако не поседује завидне ресурсе моћи, Србија и оно чиме располаже није адекватно искористила. Потребан је поглед у будућност кроз развијање стратегија које утврђују могуће опције на основу постојећих података, а све у циљу остварења интереса. Стратегије конверзије моћи се базирају на процесу постављања хипотеза будућности према ресурсима којима субјект моћи располаже и контексту у коме пребива.²⁵

Потенцијална моћ се не мора нужно манифестовати у ону праву јер зависи од контекста и акција актера који учествују у „играма моћи“.²⁶ То је као кад имате најјаче карте у покеру, а опет изгубите партију. Покераш са најјачим картама није реализовао своју намеру да победи у игри, што имплицира да није извршио адекватну конверзију моћи из потенцијалне у реалну. Дакле, искључиво према резултатима меримо да ли је неко моћан или не. Дуг је пут од „могућег“ до спровођења, те је потенцијална моћ („ex ante“) веома варљива категорија, немерљива, неопипљива и безискуствена. Сједињене Америчке Државе (даље: САД) су поседовале далеко већу ресурсну моћ него Северни Вијетнам, али ипак нису успеле да реализују постављене циљеве и савладају ресурсно

25 Више о хипотезама будућности Србије и српског простора видети у: Милош Кнежевић, *Мозаик геополитике*, Институт за политичке студије, Београд, 2008, стр. 91-94

26 Мишел Фуко је творац синтагме „игре моћи“.

слабијег непријатеља. Тако долазимо до друге врсте, тачније једине реалне моћи, а то је моћ „ex post“ тј. после акције. Исход често није онај какав је желео поседник ресурса моћи, у поменутом случају САД, што у онтолошком смислу не иде уз појам моћи јер он увек укључује реализацију моћникових намера. Чини се да су бихејвиоралисти били у праву када су понашање истицали у први план. Моћ зависи од понашања (акције) у одређеном контексту.

Контекст је веома битан јер представља арену у којој се „игре моћи“ одигравају. Споменули смо најјаче карте у покеру, али те карте у другој карташкој игри немају исти значај. Стаљин је једном приликом при расподели зона утицаја у послератном свету, упитао Черчила и Рузвелта: „Колико папа има дивизија?“, алудирајући на немоћ Ватикана. Ипак, скоро седам деценија од те изјаве, Ватикан и даље опстаје без армије док се Совјетски Савез дезинтегрисао иако је поседовао мастадонтску војну силу, вероватну највећу коју је свет икада видео. У контексту хладноратовске игре надмудривања, изазивања криза, ратова преко посредника али без намере директног оружаног окршаја због страха од нуклеарног холокауста на америчкој и совјетској страни, огромни војни арсенали нису играли пресудну улогу „игре моћника“ јер су победника одлучиле економска и идеолошка моћ које су у датом контексту биле значајније. Совјетски Савез је пропао и према наведеном исходу можемо рећи да заправо и није био тако моћан како се мислило јер је контекст наметнуо правила игре. Геополитички положај у коме се нека држава налази,²⁷ расподела моћи у међународном систему, технолошки ниво развоја, стање економског система и други фактори, одређују контекст у коме се одигравају „игре моћи“. Задатак државника је да тај контекст препознају и кроз најадекватнију стратегију максимално искористе ресурсе којима располажу.

Попут Фукоа кога је занимала „микрофизика моћи“, српски политиколог и правник Милош Кнежевић, анализира „игре моћи“ политичких партија у раздобљу до 2006. године приказујући невероватну сложеност процеса транзиције мо-

27 Више о геополитичком положају савремене Србије и оптималним стратегијама развоја спољнополитичке оријентације и остварења интереса у: Душан Пророковић, *Геополитика Србије*, Службени гласник, Београд, 2012

ћи у превишепартизму.²⁸ Микрофизика моћи је значајна али ипак представља само један сегмент комплекснијих „игара“ на вишим нивоима. Моћ је дифузна и еманирајућа, и прелива се на различите нивое (појединци, партије, државе, невладине организације, државне институције, паравојне формације, међународне организације, криминалне групе и др) у различитим контекстима.

Силеција који средњошколцима отима џепарац и који суверено господари у школском дворишту, у затвору постаје предмет малтретирања. Измењени контекст од школског дворишта као арене до затвора, утиче на потенцијал за моћ и мења понашање. Појавом коњице успостављена је вишевековна матрица војне моћи са коњицом као најзначајнијим елементом. У данашњем контексту, коњица наспрам софистицираних авиона или ракета нема много шансе и не представља значајан ресурс моћи. Чак и у време њеног значаја, коњица у појединим случајевима није била ресурс који се могао преточити у релациону моћ. У биткама на мочварном терену, она је била релативно бескорисна. Уранијум није био ресурс моћи у 17. или 18. веку, а нафта није имала запажену улогу све до индустријске револуције. Адолф Хитлер вероватно никада не би постао неприкосновени вођа да није деловао у контексту постверсајског народног незадовољства, тешке економске ситуације и анимозитета према западним демократијама. Такође, одређени модели практичара политике, скромних интелектуалних способности, слабог образовања и недоличног примитивног понашања, могу у одређеном контексту избити у први план и освојити политичку моћ (власт). Они супротни њима морају се прилагодити или чекати измену контекста како би своје ресурсе пројектовали у резултат тј. моћ. Контекст усмерава и истиче одређене облике моћи, у најопштијем смислу „тврдо“ или „меко“ лице, са њиховим најразличитијим врстама (економска, војна, политичка, информациона, духовна моћ и др.) и подврстама (моћ убеђивања, вештина лепог говорништва, контрола интернета, поморска моћ и др.) на разним нивоима (индивидуални, групни, државни, међудржавни, регионални, глобални). Све

28 Видети: Милош Кнежевић, *Подељена моћ*, Нова српска политичка мисао, Београд, 2006

претходно наведено представља основ анализе контекста и степена реализације ресурса моћи у случају Србије.

„Мекано“, „тврдо“ и „паметно“ лице моћи

У претходном делу приказали смо да онтологија моћи укључује ресурсе, понашање и контекст. Моћ као неутралан појам у нормативном смислу, може бити коришћена у добре или лоше сврхе, за партикуларне или групне интересе.²⁹ Џозеф Нај разликује два вида моћи, и то „тврду“ моћ (*hard power*) као командну која приморава другог да се понаша на одређени начин, која је заснована на ресурсима попут броја војника, бруто друштвеном производу, гласачкој моћи у међународним организацијама, и „меку“ (*soft power*) која је софистицирана, скривена и односи се на моћ привлачности када се други понаша у складу са преференцијама моћника из разлога што мисли да је то исправно и што подржава моћников систем вредности.³⁰ Српски правник и политиколог, Милош Кнежевић, говорећи о збуњујућем фактору времена парафразира Наја и користи термилошки исправнији превод, а то је тзв. „мекана“ моћ која егзистира већ четвртину века.³¹

Постоје три основна аспекта релационе моћи тј. активне и реализирајуће моћи која доводи до жељеног исхода. Први аспект је најбоље објаснио амерички политиколог са Јејла, Роберт Дал, који је дефинисао моћ као способност да се други приволе да делају на начин који је у супротности са њиховим почетним преференцијама и стратегијама.³² То је лице моћи које командује променама и тера друге да делују супротно својим почетним преференцијама. Ово лице је увек „тврдо“ јер командује и намеће своју вољу супротној страни. Други аспект релационе моћи који је Дал превидео, односи се на де-

29 Драган Петровић и Богдан Стојановић, *Равнотежа нуклеарне моћи САД и Русије (СССР)*, Пешић и синови, Београд, 2012, стр. 23

30 Више о томе у: Joseph S. Nye, *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, Public Affairs, New York, 2004 и Џозеф Нај, *Будућност моћи*, Архипелаг, Београд, 2012

31 Милош Кнежевић, *Неузвесни прелазак – демократија и транзиција*, Институт за политичке студије, Београд, 2012, стр. 116

32 Robert Dahl, *Toward Democracy: A Journey, Reflections: 1940-1997*, нав. дело..., р. 854-855

финисање и постављање дневног реда. Ово лице може бити „тврдо“ у случају наметања дневног реда, али може бити и „мекано“ када објекти моћи сматрају да је таква агенда легитимна и подржавају је, а при том делују у интересу моћника који су је успоставили. Трећи, последњи аспект релационе моћи потпуно је кооптиван јер уобличава идеје и веровања објекта моћи. Овде моћник ствара и успоставља преференције и жеље објекта моћи који делује у интересу моћника, при том верујући да следи своја уверења и сопствене обрасце понашања. Стивен Лукс у свом тексту под називом *Моћ: једно радикално гледиште* (*A Power: Radical View*), образлаже ово перфидно лице моћи и истиче несвесност објекта о намерама моћника који усађује веровања и идеје код објекта.³³ То обезбеђује континуитет и дуготрајност у понашању објекта у складу са замислима субјекта моћи, те овај аспект представља „најмоћнију релациону моћ“. Најуспешније стратегије конверзије ресурсне у релациону моћ, јесу оне које успевају да достигну трећи аспект. Најбољи пример за успешност и дуготрајност овог лица моћи јесте Ватикан који иако кроз различите форме опстаје вековима и који има стабилност у реализацији својих интереса и циљева, што је основ реализирајуће моћи. Ватикан је најбољи пример да за моћ нису неопходне ескадриле авиона, висока технологија или огроман бруто друштвени производ. Иако за основ поседује духовну моћ, папа је лако може пројектовати на политичку раван. Напоменули смо да је стога исправније говорити о моћи у политици, а не о политичкој моћи јер многе, ако не и све врсте моћи, могу имати утицај на политику. Папине „дивизије“ су се испоставиле ефикаснијим од совјетских.

Макијавели је говорио како је боље да вас се плаше него да вас воле, што и није сасвим тачно. Можда је исправно закључити да је страх дуготрајнији осећај од љубави али исто тако су људи орни пре да униште исходиште страха него љубави, што значи да ће искористити сваку прилику да се ослободе тог страха. Апсурдно је говорити о љубави у шмитовским политичким односима пријатељ-непријатељ али приврженост одређеном скупу идеја и понашање у складу са тим, има дугорочнију основу јер се не осећате да делујете

33 Видети: Steven Lukes, *A Power: Radical View*, Macmillan, London, 1974

противно сопственим преференцијама. Совјети нису Хладни рат изгубили због мањка војне силе већ због тога што нису успели огромне ресурсе да конвертују у релациону моћ, и то трећи аспект који се односи на усађивање уверења. Страх-овлада над источноевропским државама показала се крчком. Те земље су искористиле прилику која им се пружала да се ослободе командне моћи Совјетског Савеза, којом је утериван страх и наметана воља. Постоје мишљења по којима су Совјети изгубили Хладни рат када су Мекдоналд и Кока кола ушли у Источни блок, јер им је као једини ослонац преостала командна моћ.

Амерички председник Двајт Ајзенхауер је препознао: „Навођење људи да учине нешто, не само због тога што сте им ви тако рекли, већ зато што они то инстинктивно желе да учине за вас.“³⁴ Неоправдано је свакако пренаглашавати улогу свих појавних ефеката „мекане“ моћи јер је могуће да нечија војска истовремено пије кока колу, једе биг мек и пуца по Американцима, али није могуће да иста та војска буде агресивна уколико понашање САД сматра исправним. Друго (у одређеним случајевима) и треће лице моћи освајају срце и ум, док прво, командно тј. „тврдо“ осваја битку јер укључује отпор објекта моћи, макар и потиснут. Отпор моћнику кад-тад може избити на површину, што се видело и у случајевима свргавања вишедеценијских диктаторских владавина.

Закључак је да је треће лице релационе моћи највиши степен конверзије потенцијала и оно чему би требало да тежи сваки поседник моћи. Способност комбиновања „тврде“ моћи присиле и „мекане“ моћи привлачења, назива се „паметна“ моћ (smart power).³⁵ Стратегије конверзије подразумевају схватање контекста и у складу са тим развијање најбољих начина за реализацију ресурса у релациону моћ. Пре даље анализе стратегија конверзије потребно је утврдити да ли је уопште могуће измерити моћ?

34 Цитирано у: Џозеф Нај, *Будућност моћи*, Архипелаг, Београд, 2012, стр. 28

35 Термин „паметна моћ“, сковао је Џозеф Нај 2004. године. Видети: Joseph S. Nye, *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, Public Affairs, New York, 2004

Како измерити моћ?

Као што не можемо рећи неком да га волимо 2,6 пута више него неког другог, тако је тешко измерити колико је неко моћнији од другог. Једноставно, не постоји универзална мерна јединица за мерење моћи јер је она неопипљива категорија, управо из разлога што ресурси моћи нису исто што и моћ. Лако је избројати војнике, авионе, ракете, премерити територију и израчунати бруто друштвени производ, али тешко је утврдити како ће се ти ресурси реализовати у одређеном контексту и ситуацији.

Потреба за мерењем моћи коинцидира са почетком бављења овим феноменом. Покушаји да се моћ квантификује су врло бројни али при том неуспешни. Реј Клајн, некадашњи високи званичник Централне обавештајне агенције (Central Intelligence Agency: CIA) САД, који је имао задатак да анализира америчко-совјетске односе моћи, 1977. године је објавио следећу формулу за мерење моћи: $\text{опажена моћ} = (\text{становништво} + \text{територија} + \text{економија} + \text{војска}) \times (\text{стратегија} + \text{воља})$.³⁶ Све елементе ове формуле, осим становништва и територије, врло је тешко квантификовати. Осим тога, квантитет није пресудан чак и уколико га је могуће изразити. Није значајан само број становника већ образовна, старосна, социјална структура и сл. Није битна само величина територије већ број суседа, дужина обала, рељеф, клима и многи други фактори које је тешко изразити цифрама. Математички једва да је могуће изразити поједине ресурсе моћи, док релациони појам моћи остаје неухватљив за тачно мерење. Ипак, према исходима можемо утврдити количину нечије моћи, али без да покушавамо пронаћи универзалну мерну јединицу. Моћ се осећа и доживљава, а тешко се изражава и мери.

Роберт Дал је формулисао три основна модела за мерење моћи. Први, математички модел, који се ослања на теорију игара и који служи за мерење моћи гласача. Други, тзв. Њутнов модел који мери моћ по количини промене у нечијем понашању. Иако је тешко са сигурношћу одредити количину

36 Ray S. Cline, *World Power Assessment 1977: A Calculus of Strategic Drift*, Westview Press, Boulder, 1977, p. 140

промене понашања, овај модел нуди одличне „наочаре“ кроз које можемо посматрати деловање моћи, на основу анализе последица тј. понашања објекта моћи. Трећи, економски модел који моћ мери према томе колико је моћник „зарадио“ деловањем на објект. Овај модел укључује анализу трошкови-користи на обе стране, код моћника и код објекта.³⁷

Јасно је да моћ није могуће математички приказати због дисперзије и разноврсности која постоји код овог феномена. Ипак, могуће је „измерити“ успех моћника према анализи понашања објекта. Да би се у потпуности измерила количина промене у понашању објекта, било би потребно располагати свим информацијама о почетним преференцијама објекта пре дејства моћи (input) у компарацији са последицама узрокованим деловањем моћи (output). Ово једноставно није могуће те је мерење моћи осуђено на недостатак информација. Осим тога, да бисмо знали како би се одређени објекат моћи понашао без да је на њега деловао моћник, морали бисмо поsegнути за методом контрафактуалности који укључује замишљене сценарије. У преводу, „шта би било кад би било“, те никада са сигурношћу не можемо знати исход нечега што се није догодило. Када кажемо да би дошло до Трећег светског рата да није постојала нуклеарна равнотежа моћи између САД и СССР, ми замишљамо сценарио по ком би сигурно дошло до рата да то оружје није измишљено, иако то нисмо искусили. Проблем са контрафактуалним закључивањем је што смо осуђени на спекулације и што никада не можемо проверити своје тврдње које можда и јесу исправне.

Из до сада казаног, види се да моћ није могуће квантификовати, али исто тако знамо када смо под дејством моћи и када она мења или успоставља наше преференције у понашању. Такође, може се рећи да је сама моћ, иако неухватљива, мерна јединица за политику, попут новца у економији или енергије у физици. Следеће и најважније питање за ову анализу, односи се на то како одређену количину ресурсне моћи конвертовати у стварну?

37 Више о Даловом концепту мерења моћи у: Robert Dahl, *Toward Democracy: A Journey, Reflections: 1940-1997*, нав. дело..., р. 844-845

Стратегије конверзије и пројектовање моћи

Замислите да имате добар ауто паркиран у гаражи али не умете да га возите. Или да на полици имате гомилу ретких и скувих књига, које мало ко има, али да их нисте прочитали. На полици стоји ресурс (знање) које није пројектовано у реалну моћ. Слично је у унутрашњој и међународној политици, када одређене политичке партије, државници или државе, располажу ресурсима моћи које успевају или не, да претворе у релациону моћ.

Популарно је истицање НР Кине као изазивача Сједињеним Америчким Државама и земље која ће је по моћи врло брзо претећи. Овако поједностављено запажање је опасно и тера на велику грешку када се говори о моћи јер ограничава на ресурсни тип. Када се каже да ће Кина ускоро претећи САД по бруто друштвеном производу, броју авиона или производњи аутомобила, не истиче се да су наведени фактори, иако одраз моћи, ипак онај пасивни вид који не гарантује реализацију циљева. Кина још увек није пројектовала свој потенцијал у моћ, или јесте само мали део. Ради постизања жељених исхода, Кини су потребне адекватне стратегије конверзије моћи.

У претходном делу смо истакли најзначајније елементе моћи као што су субјекат, објекат, контекст, перцепција, понашање, циљеви, интереси, преференције. Стратегије конверзије узимају у обзир све ове елементе када презентују најбоље начине како ресурсе трансферовати у реалну моћ. Најбитније што мора урадити стратег тј. онај који формулише стратегију, јесте да препозна контекст, арену у којој се дешавају „игре моћи“. Свеобухватним увидом у арену игре, стратег препознаје ограничења која намеће контекст, као и оне факторе који имају компаративну предност управо јер се све одиграва у датом контексту. Понашање субјекта моћи мора бити у складу са препознатим контекстом и он мора посегнути за оним начинима реализације моћи који највише одговарају таквом окружењу. Моћник не сме покушавати да оствари своје интересе кроз употребу војне силе тамо где би економске санкције биле ефикасније и омогућиле исти исход без људских жртава на обе стране. Овде се враћамо на мерење моћи. Конверзија је боља ако је „јефтинија“ тј. ако је

мобилисано мање ресурса моћи, ако постоји мање трошкова (људске жртве, новац), а да је при том постигнут жељени циљ. Када погледамо исход америчке инвазије на Ирак, који своје понашање није ускладио са циљевима и интересима САД ни након војне интервенције и који је данас под иранском „шапом“, јасно је да стратегија конверзије није била адекватна. Стотине хиљада жртава, материјална штета у милијардама долара, исцрпљен амерички војни буџет, оштре критике јавности, приказују да је много ресурса мобилисано без остварења циља. Додуше, остаје питање, какав је заиста био циљ САД у Ираку. То је такође значајно за дефинисање стратегија конверзије јер без јасно формулисаних циљева моћника нема ни стратегије, ни моћи, већ само употребе „силе ради силе“.

Совјетски Савез, уместо да је улагао у реформу економије и идеологије, улагао је у ракете, авионе, обавештајну мрежу и нуклеарне арсенале који нису спречили крах државе. Хитлер је одличан пример добре стратегије конверзије моћи на унутрашњем, али у последњој инстанци лоше на међународном плану. Хитлер је искористио контекст и ресурсе који су му били на располагању и успоставио апсолутну власт у Немачкој, али је на међународном нивоу на одређеним местима, попут односа са Совјетским Савезом, покушао своју моћ да пројектује силом уместо кроз партнерство, иако је на овај други начин могао да оствари своје циљеве. Швајцарска је развила маестралну стратегију конверзије моћи тако што је искористила контекст учврстивши неутралност, наметнувши се као непристрасан играч на међународној политичко-економској сцени и сигурно складиште за капитал без залажења у његово порекло.

Бројни су искуствени примери лоших и добрих стратегија конверзије моћи у датом контексту, али се врло мало пажње посвећује теоријској анализи ових стратегија, уз пар изузетака. У САД постоји Комисија за паметну моћ при Центру за стратешке и међународне студије, која са експертског становишта прилази проблему конверзије моћи у политици.³⁸ Ова комисија тражи најбоље стратегије за одређене случајеве у датом контексту и покушава да створи услове за

38 Видети: Richard Armitage, Joseph S. Nye, *CSIS Commission on smart power: A Smarter, More Secure America*, Center for Strategic and International Studies, 2007

највећи „принос“ ресурса моћи, анализирајући најбоље моделе за што већу искоришћеност тих ресурса.

У будућем периоду, постаће јасно да ће се слична тела која се баве стратегијама конверзије моћи, умножавати јер су посебно значајна у контексту глобализације и дисперзије моћи. Комплексност се мултипликовала, а самим тим је моћ постала непредвидљивија и теже сазнатљива. Сваки практичар политике мораће доносити одлуке и користити своју моћ у складу са оптималним стратегијама, уколико мисли да оствари зацртане циљеве, и на крају крајева, опстане у гледијаторској арени у којој се одигравају беспштедне „игре моћи“.

*

Покушали смо да прикажемо комплексност феномена моћи који перманентно фасцинира и поставља тешко решиве загонетке. Приказали смо значај разликовања у схватању моћи као ресурса и моћи као реализације циља, и напоменули да прва врста заправо и није моћ према својој суштини. Моћ је увек релациона категорија која укључује однос субјект-објект, где постоји намера субјекта да реализује постављене циљеве и интересе. Видели смо да се тежња за моћи налази дубоко укоревана у сваком човеку. Та тежња се не односи само на онолико колико је довољно већ константно нагони човека као „биће страха“ на вишак моћи.

Моћ има два основна лица, командно (тврдо) и кооптивно (меко), а разлика између њих утврђује се према начину понашања вољног објекта моћи. Привлачност је у практичном смислу дуготрајнија моћ и доносиоци политичких одлука јој морају тежити. Тврдо лице моћи може скренути у употребу силе која често није моћ, већ одраз немоћи. Иако ју је тешко измерити, знамо колико моћи неко поседује без њене квантификације универзалним мерним јединицама.

Препознати контекст је елемент без ког моћник не може адекватно „уновчити“ своју моћ. Перцепција и социјална конструкција о томе колико је неко моћан такође представља нешто на шта се мора озбиљно рачунати у „играма моћи“ и стратегијама конверзије.

„Паметна“ моћ пружа увид у најбољи избор тих стратегија којима моћник на најбољи начин мобилише ресурсе и претвара их у реализирајућу моћ тј. узрок остварења постављених циљева. Презентовани су одређени емпиријски примери добрих и лоших стратегија и дати практични савети како остварити најбољи „принос“ у искоришћавању потенцијала којима моћник располаже. Овај рад има циљ да подстакне даља истраживања проблема конверзије моћи у политици који могу истовремено допринети научно-теоријском знању, али и ефективнијем остварењу „општег добра“ као основне сврхе политике.

Bogdan Stojanovic

*POWER CONVERSION PROBLEM IN
POLITICS: FROM RESOURCES
TO RELATIONS ASPECT*

Summary

In this paper, author will analyze different interpretations of power in political theory through the prism of power conversion process from power capacity into relational power. The paper will try to answer the questions like: “Is the unmanifested power, power at all?”; “How to measure the utilization of power capacities?”; “Are there universal strategies for power conversion?”. It is necessary to put into perspective the very concept of power which was mainly taken for granted without real insight into its essence. The existing theoretical aporias regarding the essence and reach of the power concept in politics, author will try to overcome by a detailed analysis of the power categories and by separating the most adequate understanding of the concept as the category of this paper. Although the political theorists so far have been very active in analyzing power, force, violence, authority and other related concepts, they did not get very far in understanding the phenomenon of conversion from potential into a realizable power. It would appear, with few exceptions, that so far enough has not been said when it comes to power conversion strategy in (international) politics. In this paper, there will

be mention of strategies of use and non-use of “hard” and “soft” power, with analysis of relatively new concept of “smart” power. The author will try to give answers to questions imposed by these phenomena or at least to determine the course and the right path in searching for them. The aim of the work is reflected in putting on the “glasses” through which the view to politics, where power is the central category, will be much clearer.

Key words: power, politics, force, strategy, conversion, context, perception, behavior, interests.

Литература

- Arendt Hannah, *On violence*, Alen Lane, The Penguin Press, London, 1970;
- Armitage Richard, Joseph S. Nye, *CSIS Commission on smart power: A Smarter, More Secure America*, Center for Strategic and International Studies, 2007;
- Boulding Kenet E., *Three Faces of Power*, Sage, London, 1989;
- Cline Ray S., *World Power Assessment 1977: A Calculus of Strategic Drift*, Westview Press, Boulder, 1977;
- Dahl Robert, *Toward Democracy: A Journey, Reflections: 1940-1997*, Institute of Governmental Studies Press, University of California, Berkeley, 1997;
- Hobbes Thomas, *Levijatan*, Naklada Jasenski i Turk, Zagreb, 2004;
- Keltner Dacher, Cameron Anderson, Deborah Gruenfield, „Power, Approach, and Inhibition“, *Psychological Review*, Vol. 110, No. 2, 2003, pp. 265-284;
- Кнежевић Милош, *Мозаик геополитике*, Институт за политичке студије, Београд, 2008;
- Кнежевић Милош, *Неузвесни прелазак – демократија и транзиција*, Институт за политичке студије, Београд, 2012;
- Кнежевић Милош, *Подељена моћ*, Нова српска политичка мисао, Београд, 2006;

- Копривица Часлав, „Онтологија моћи између феноменологије и генеалогije“, *Социолошки преглед*, број 1, 2010, стр. 37-62;
- Lukes Steven, *A Power: Radical View*, Macmillan, London, 1974;
- Матић Милан, ур., *Енциклопедија политичке културе*, Савремена администрација, Београд, 1993;
- Morriss Peter, *Power: A Philosophical Analysis*, 2nd ed., Manchester University Press, Manchester, UK, 2002;
- Нај Џозеф, *Будућност моћи*, Архипелаг, Београд, 2012;
- Нај Џозеф, *Како разумевати међународне сукобе*, Стубови културе, Београд, 2006;
- Nye Joseph S., *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, Public Affairs, New York, 2004;
- Петровић Драган и Богдан Стојановић, *Равнотежа нуклеарне моћи САД и Русије (СССР)*, Пешић и синови, Београд, 2012;
- Пророковић Душан, *Геополитика Србије*, Службени гласник, Београд, 2012;
- Симеуновић Драган, *Теорија политике*, Удружење „Наука и друштво“, Београд, 2002;
- Симеуновић Драган, *Увод у политичку теорију*, Институт за политичке студије, Београд, 2009;

Resume

In ontological sense, power is a term which is difficult to comprehend. Nevertheless, we have determined that it always implies subject- object relations, which means that it assumes a mode of activity. Resources of power constitute a passive, but the sole process of their activation with the pursuit of goals, essentially represents power. The physics of power is not absolutely determined, hence it is more easily felt than understood. Every person inclines towards power due to its sole essence, because it wishes to secure and strengthen its existence. This is why it seeks a greater amount of power than it actually suffices, even though it is difficult, if not impossible, to measure power. There are dif-

ferent kinds of power, on the basis of different criteria, of which two are most important (soft and hard), with the third combining previous two, so called smart (clever) power. Different kinds have a lower or higher efficiency in fulfilling goals, and it is determined that power based on force is shorter in duration when compared to cooptive power, which is based on attractiveness.

Interests category is also placed in the core of power and constitutes a fundamental element of goals which the holder wishes to realize. This (non) realization is taking place in an arena called context, whose recognition is of paramount importance. The selection of methods, means, techniques and instruments has to be in compliance with a specific context, because in the contrary, the holder will not realize his/her goals, regardless of the resources at disposal. Conversion of power from resources (potential) to real represents the most important element of this analysis, and the paper gives a general insight into selection of the most appropriate strategy.

Not enough significance has so far been attributed to the power conversion problem, in spite of the demands of theoretical-, but especially practical core. Subjective aspect plays a major part as well, in the phenomena of perception of power, which in given context may come to the forefront. This paper constitutes a „triggering factor“ in further material research of the conversion problem, which is of essential importance for political theoreticians and practitioners.

